

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชญากรรมคือ การละเมิดกฎหมายอาญา หากในสังคมมีการก่ออาชญากรรมมากเกินไปก็จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ฉะนั้นจึงต้องหามาตรการเพื่อควบคุมอาชญากรรมโดยทำให้การก่ออาชญากรรมลดน้อยลงในระดับที่สังคมยอมรับได้ ส่วนการที่จะทำให้อาชญากรรมหมดไปจากสังคมนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก¹ ด้วยเหตุที่อาชญากรรมกับสังคมเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ควบคู่กันมานาน สังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยจึงพยายามหาหนทางในอันที่จะระงับการก่ออาชญากรรมตามรูปแบบและวิธีที่สังคมแต่ละแห่งเห็นว่าเหมาะสมกับสภาพหรือความต้องการของสังคมนั้นๆ กระบวนการยุติธรรมจึงต้องรับหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมให้หมดสิ้นไป การลงโทษจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการยุติธรรมที่จะตอบโต้การก่ออาชญากรรมและเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมด้วยประสงค์จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

การลงโทษเป็นการปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย อันเนื่องมาจากการที่บุคคลนั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม โดยที่รัฐจะเป็นผู้รับหน้าที่ในการจัดการให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายของการกระทำนั้นๆ การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การป้องกันแบ่งออกเป็น “การป้องกันทั่วไป” และ “การป้องกันพิเศษ”² ซึ่งตามกฎหมายอาญานั้นจะเห็นได้ว่าการลงโทษตามบทบัญญัติในมาตรา 18 ของประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน แต่ในปัจจุบันมาตรการลงโทษส่วนใหญ่ที่ศาลเลือกใช้คือการลงโทษจำคุก ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนนักโทษที่มีอัตราเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละปี ดังนั้นราชทัณฑ์จึงเป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งภารกิจหลักสำคัญคือการควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดี

¹ จาก การควบคุมอาชญากรรมในสังคม เอกสารการสอนชุด *การบริหารงานยุติธรรม*. หน่วยที่ 1 - 8 (น. 5), โดย อรรถพร ชูบำรุง, 2529, กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

² จาก *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก* (น. 33), โดย ธาณี วรภัทร์, 2554, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ผู้ต้องกักขังและผู้ต้องกักกัน โดยมุ่งเน้นการควบคุมและป้องกันมิให้ผู้ต้องขังหลบหนีออกไปสร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับสังคมและประชาชนสุจริต ตลอดจนการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ³

ในปัจจุบันแม้โทษจำคุกจะเป็นบทลงโทษที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ดีที่สุด ซึ่งคนส่วนใหญ่อาจจะคิดว่าการลงโทษจำคุกนั้นเป็นการลงโทษที่สาสมกับการกระทำความผิดของบุคคลนั้น กระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีความมั่นใจแล้วว่า การดำเนินคดีอาญาและลงโทษกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งด้วยการลงโทษจำคุกนั้น บุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริงและมีเหตุสมควรที่จะได้รับการลงโทษด้วยวิธีการนี้จริงๆ เพราะสิ่งที่คุณส่วนใหญ่ไม่คำนึงถึงก็คือการลงโทษจำคุกนั้นเป็นการสร้างตราบาปให้แก่ผู้ที่ได้รับการลงโทษจำคุก อีกทั้งยังเป็นสาเหตุหนึ่งของการกระทำความผิดซ้ำอีกด้วย ด้วยเหตุที่ว่าเรือนจำนั้นเป็นสถานที่ซึ่งรวบรวมผู้กระทำความผิดไว้จึงมีโอกาสูงที่สุดที่ผู้ที่ได้รับการลงโทษจำคุกในเรือนจำจะซึมซับหรือเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรที่มีความหลากหลายซึ่งบางคนมีความเป็นมืออาชีพและมีความร้ายแรง และด้วยการที่ต้องอยู่อาศัยด้วยกันเป็นเวลานาน การที่ได้เข้าไปคลุกคลีกับอาชญากรมืออาชีพทำให้การถ่ายทอดความรู้หรือวิธีการก่ออาชญากรรมที่เพิ่มความร้ายแรงเป็นไปได้ไม่ยาก ทั้งยังจะถูกประณามจากสังคมภายนอกว่าเป็นคนขี้คุก และถูกปฏิเสธการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทำให้โอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีนั้นถูกปิดลง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ ดังนั้นการลงโทษจำคุกจึงควรที่จะต้องมีการจำแนกหรือแยกแยะผู้ต้องขัง เพื่อที่จะช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ไม่ให้กระทำความผิดอีกและกลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ดังนั้นก่อนที่กระบวนการยุติธรรมจะดำเนินคดีอาญาและนำตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้าสู่เรือนจำจึงต้องมีความแน่ใจแล้วหรือเป็นที่เชื่อได้ว่าบุคคลนั้นสมควรที่จะได้รับโทษจำคุกจริง เพราะคดีอาญาเป็นเรื่องของ “หลักการตรวจสอบ” (Untersuchungsgrundsatz/Examination principle) การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาเป็นเรื่องที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาลคดีอาญาจึงเป็นเรื่องของ “ข้อเท็จจริง” “การแสวงหาข้อเท็จจริง” “การพิสูจน์ข้อเท็จจริง” และ “การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน”

“ข้อเท็จจริงในคดีอาญา” มีหลักที่สำคัญอยู่ 2 ส่วนคือ “ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา” หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหา และ “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา” ในการรวบรวมหลักฐานเพื่อที่จะทราบ “ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา”

³ จาก วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (น. 13), โดย ธาณี วรภัทร์, 2555, กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา และในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อจะทราบ “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา” กฎหมายก็บัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อทราบพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา กับบัญญัติให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหาด้วย⁴ หากแต่ในความเป็นจริงแล้วการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยยังประสบกับปัญหาในการสืบเสาะประวัติภูมิหลังของผู้กระทำความผิดก่อนที่จะทำการสืบสวน ฟ้องร้อง และพิพากษา เพราะในกระบวนการยุติธรรมนั้น ไม่ว่าจะเป็นชั้นสอบสวนหรือชั้นสืบพยานจะสืบกันเฉพาะในเรื่องที่เรียกว่า ข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดแต่ไม่มีการสืบในเรื่องของข้อเท็จจริงของผู้ต้องหาที่จะต้องนำมาใช้ในคดีอาญาว่าผู้กระทำความผิดมีประวัติอย่างไร ประกอบอาชีพอะไร มีความรับผิดชอบต่อสังคมหรือต่อครอบครัวอย่างไร ซึ่งการค้นหาคำความจริงนั้นจะต้องกระทำทั้ง 2 ส่วน เราจะอ้างว่าเมื่อรับสารภาพโดยตลอดแล้วก็จะลดโทษให้กึ่งหนึ่ง เดิมตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ หรือสารภาพในชั้นสอบสวนหรือปฏิเสธในชั้นศาล ก็ลดโทษให้ 1 ใน 3 ก็จริงอยู่หากมองในแง่ของกฎหมาย แต่หากมองในแง่ของตัวผู้กระทำความผิดการที่ได้รับโทษเต็มที่หรือโทษกึ่งหนึ่งถือว่าเป็นกรรมต่อสังคมหรือไม่ เพราะหากการกระทำนั้นเป็นเหตุส่วนตัวของผู้กระทำผู้นั้นก็อาจไม่ต้องรับโทษเลยก็ได้ การให้ความเป็นธรรมจึงต้องดูทั้ง 2 ส่วน คือให้ความเป็นธรรมแก่ตัวผู้กระทำความผิดและให้ความเป็นธรรมกับสังคมด้วย

หากแต่ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมนั้นไม่ได้มุ่งที่จะค้นหาคำความจริงในทุกคดี เพราะในบางคดีหากจำเลยรับสารภาพ ศาลก็ไม่สืบพยานและพิพากษาเลย หรือหากมีการค้นหาคำความจริงก็เป็นเพียงการค้นหาคำความจริงในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาหรือหาข้อเท็จจริงเพื่อเอาผิดกับผู้ต้องหาเท่านั้น เพราะทัศนคติของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมยังเป็นไปในแนวทางที่เป็นปฏิบัติกับผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเมื่อขั้นตอนมาสู่ชั้นศาลระบบการกำหนดโทษของศาลในปัจจุบันจะพบได้ว่ายังมีการนำภูมิหลังของผู้กระทำความผิดมาประกอบการพิจารณาค่อนข้างน้อย แม้ในกฎหมายจะเปิดช่องให้กระทำได้และมีการนำรายงานของพนักงานคุมประพฤติมาประกอบการพิจารณาอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่ได้มีการใช้กันอย่างกว้างขวางในทุกกรณี อีกทั้งยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดที่สมบูรณ์และรวดเร็ว ทำให้ระบบของการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดจะเน้นไปที่ความรุนแรงของการกระทำความผิด จึงทำให้การกำหนด

⁴ จาก *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (น. 207), โดย คณิต ฅ นคร, 2555, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

โทษอาจไม่เหมาะสำหรับผู้กระทำความผิด⁵ ซึ่งเมื่อการพิจารณาคดีของศาลไม่ได้เน้นเพื่อที่จะค้นหาความจริงในทุกคดี แต่เน้นไปที่การพิจารณาจากความรุนแรงของการกระทำความผิดทำให้ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มักจะได้รับโทษจำคุกจึงทำให้ภาระหน้าที่พุ่งตรงมาที่หน่วยงานปลายทางของกระบวนการยุติธรรม

โดยในที่นี้หน่วยงานปลายทางที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกและเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมนี้ก็คือ กรมราชทัณฑ์ ซึ่งงานราชทัณฑ์นี้เป็นงานป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ทั้งนี้ โดยการควบคุมผู้กระทำความผิดไว้มิให้หลบหนี และโดยการแก้ไขอบรมให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและกลับไปใช้ชีวิตในสังคม เช่นบุคคลผู้เคารพกฎหมายโดยทั่วไป ในการควบคุมผู้กระทำความผิดมิให้หลบหนีก็ดี หรือในการอบรมแก้ไขเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคมได้ก็ดี จะทำได้แค่ไหนเพียงไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่า “เรารู้จักผู้กระทำความผิดเหล่านั้นแค่ไหนเพียงไร” เพราะเราจะอบรมแก้ไขบุคคลใดได้ก็ต่อเมื่อเรารู้ว่าเขาเป็นคนอย่างไร เสียมาเพราะอะไร มีความบกพร่องในเรื่องใด หรือการที่เราจะควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนี เราก็ควรจะรู้ว่าผู้ใดควรที่จะควบคุมอย่างเข้มงวด หรือผู้ใดควรผ่อนปรน เพราะผู้ต้องขังก็เหมือนกับบุคคลอื่นๆ โดยทั่วไปในสังคมไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนของเรา ซึ่งก็ย่อมที่จะมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ ตามแต่พื้นเพและการศึกษาอบรมของแต่ละคน

แต่ปัญหาในข้างต้นที่หน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมก่อนที่จะมายังกรมราชทัณฑ์ ยังไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดที่เพียงพอ อาจจะเนื่องมาจากไม่มีหน่วยงานที่จะรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำความผิดจากหน่วยงานต่าง ๆ หรือไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับในส่วนนี้ ทำให้เมื่อผู้กระทำความผิดถูกศาลพิพากษาให้ต้องรับโทษจำคุก และถูกส่งตัวมายังราชทัณฑ์แล้วนั้น ข้อมูลของตัวผู้ต้องขังก็ยังไม่มีการส่งมาถึงกรมราชทัณฑ์หรือหากส่งมาก็เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นซึ่งไม่เพียงพอที่กรมราชทัณฑ์ต้องใช้ ขั้นตอนมาจึงอยู่ที่ว่า “เราจะรู้ได้อย่างไรว่าผู้ต้องขังแต่ละคนเป็นอย่างไร” และ “ควรที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างไร จึงจะเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อตัวเขาและสังคม” นั่นก็คือ การศึกษาและทำความเข้าใจ เพื่อที่จะปฏิบัติต่อเขาเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม วิธีการดังกล่าวจะต้องทำต่อเนื่องกันตั้งแต่ผู้ต้องขังเข้ามาสู่เรือนจำ จนกระทั่งผู้ต้องขังได้รับการปลดปล่อย

กระบวนการศึกษาดังกล่าวนี้เราเรียกว่า “การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง”⁶

⁵ จาก ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย (น. 39), โดย กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, 2544, กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันกฎหมายอาญา.

⁶ จาก แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง, (น. 1-2), โดย นันทิ จิตสว่าง, 2525, กรกฎาคม-สิงหาคม, วารสารราชทัณฑ์, 30 (4).

แนวความคิดเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้มีการพัฒนามาเป็นระยะเวลาานาน แต่ที่สามารถเห็นได้เด่นชัดมากที่สุดคือช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวความคิดเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้รับความสนใจ เป็นที่ยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติในหลายประเทศ ปรัชญาของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ถือว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรีแต่กำเนิด มีศักยภาพสูง และหากยังมิได้นำมาใช้ จำเป็นต้องได้รับการแนะแนวและส่งเสริมให้มีการใช้ได้อย่างเต็มที่ มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถเฉพาะอย่างที่แตกต่างกันไป ดังนั้นในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจึงต้องมีการคำนึงถึงศักยภาพของผู้ต้องขังด้วย โดยไม่ละเมิดต่อคุณสมบัติแห่งการเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังถือว่าสังคมมีส่วนในความรับผิดชอบเบื้องต้นในการคุ้มครองและให้การศึกษาแก่เยาวชน แม้ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่ ก็ถือว่าสังคมต้องรับผิดชอบด้วย สังคมสามารถที่จะเอาผิดต่อผู้กระทำความผิดได้แต่มิใช่จะเกลียดชังผู้กระทำความผิด การลงโทษควรใช้เพื่อป้องกันสังคม มิใช่เพื่อแก้แค้น ผู้ต้องขังควรได้รับการแก้ไขความผิด หรือปรับปรุงตนเองก่อนได้รับอิสรภาพกลับไปสู่สังคมอีกครั้ง เพื่อที่บุคคลเหล่านี้จะไม่ก่อปัญหาและเป็นอันตรายต่อสังคมอีก

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย ได้เริ่มดำเนินการขึ้นเป็นครั้งแรกที่เรือนจำกลางนครปฐม เมื่อปี พ.ศ. 2507 โดยจัดสถานที่ส่วนหนึ่งภายในเรือนจำกลางนครปฐมให้มีลักษณะทำนองเดียวกับสถานแรกรับเพื่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอายุระหว่าง 13-25 ปี และกำหนดโทษ 1-10 ปี แล้วส่งตัวไปควบคุม ณ ทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรีและทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครหรือยุรยาตามลำดับ โดยมีคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังร่วมดำเนินการพิจารณาคัดเลือกผู้ต้องขังดังกล่าว ประกอบด้วย รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ฝ่ายวิชาการ เป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการส่วนอาชญาวิทยา หัวหน้ากอง ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้ปกครองทัณฑสถานที่เกี่ยวข้อง ร่วมเป็นกรรมการ นอกจากนั้น ยังมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายการแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ อนุศาสนาจารย์ และครูฝึกวิชาชีพ ร่วมในโครงการนี้อย่างใกล้ชิด⁷

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการในการที่จะทำความรู้จักกับผู้ต้องขังเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้นให้เหมาะสมเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลแล้วแต่กรณี ได้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิให้คำจำกัดความและความหมายของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไว้หลากหลาย แต่โดยสรุปแล้ว หมายถึง “กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยการศึกษาวิเคราะห์ประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะและสภาพทั่วไปของผู้ต้องขังรวมทั้งประวัติการกระทำความผิด และสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อให้สามารถกำหนด

⁷ จาก *หลักทัณฑวิทยา* (น. 330), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

แผนการบำบัดรักษา อบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน (Individual Treatment)⁸

นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไม่ใช้การแยกขัง แต่การแยกขังจัดเป็นส่วนในการเสริมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กล่าวคือ ในการที่จำศึกษาประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม และในการที่จะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกลุ่มต่างๆ แยกต่างกันั้น จำเป็นต้องมีการแยกขัง ดังนั้นการแยกจึงเป็นเพียงส่วนเสริมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเท่านั้น และการแยกขังก็ไม่ได้หมายถึงจะต้องแยกแดน อาจแยกโดยอาศัยห้องนอน หรือเขตแดน หรืออาณาบริเวณหนึ่งก็ได้

แต่ปัจจุบันจากการศึกษาสถิติและข้อมูลจะพบว่า จำนวนของผู้ต้องขัง ไม่ได้ลดจำนวนลงตามที่คาดไว้เท่าใดนัก แต่ในทางกลับกันจำนวนผู้ต้องขังที่อยู่ในการควบคุมของกรมราชทัณฑ์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากว่ากระบวนการยุติธรรมยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร หรืออาจจะเป็นเพราะกรมราชทัณฑ์มีจำนวนผู้ต้องขังที่รับมาจากศาลมีมากเกินกว่าอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ และเกินกว่าอัตราที่เรือนจำในแต่ละแห่งของราชทัณฑ์จะรับได้ ซึ่งทำให้กระบวนการตั้งแต่ที่รับตัวผู้ต้องขังมา หลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำคุก จนถึงวันที่ผู้ต้องขังได้รับการปลดปล่อยจากการจำคุก กระทำได้ไม่ครบถ้วนหรือไม่ได้ประสิทธิภาพเพียงพอ ซึ่งหากเทียบกับงานราชทัณฑ์ของต่างประเทศ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ากระบวนการที่จะควบคุมดูแลหรือแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังนั้น จะเริ่มจากกระบวนการในขั้นตอนแรกนั้นก็คือ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งในประเทศไทยขั้นตอนแรก คือ การที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะสอบถามหรือทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง โดยจะใช้แบบสอบถาม (จน.1) ซึ่งเป็นคำถามที่เพื่อสอบถามถึงข้อมูลพื้นฐานของตัวผู้ต้องขังแต่ละคน แต่ก็เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังที่เข้ามาสู่ราชทัณฑ์ในแต่ละวันมีจำนวนมาก จึงทำให้การสัมภาษณ์หรือสอบถามประวัติของผู้ต้องขังต้องกระทำด้วยความรวดเร็วซึ่งตามกฎหมายได้กำหนดไว้ว่าให้มีการสัมภาษณ์เพื่อให้แล้วเสร็จภายใน 4 สัปดาห์ แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะสัมภาษณ์และสอบประวัติของผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ให้เสร็จภายในไม่เกิน 1-2 สัปดาห์ ซึ่งจะช่วยให้ขาดความรอบคอบ และการส่งตัวผู้ต้องขังหลังจากศาลพิพากษาให้จำคุกนั้นก็จะถูกส่งตัวมาก่อนที่ทะเบียนประวัติจะตามมา ซึ่งทำให้เกิดปัญหาหรือความล่าช้าในการรวบรวมข้อมูล อีกทั้งยังในการสอบประวัติหรือการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จะใช้แบบสอบประวัติ

⁸ จาก คู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (น.1), โดยส่วนจำแนกลักษณะและย้ายผู้ต้องขัง สำนักทัณฑ์ปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์.

⁹ จาก หลักทัณฑ์วิทยา (น. 47-48), โดย นัทธิ จิตสว่าง, 2541, มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์.

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบจน.1) และใช้เพียงดุลพินิจในการพิจารณาจากคำพูดหรือการตอบคำถามหรือการเล่าประวัติของตัวผู้ต้องขัง ซึ่งการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่นี้ก็จะทำให้ไม่ได้ข้อมูลของตัวผู้ต้องขังที่เพียงพอ หรืออีกทางหนึ่งอาจจะเป็นช่องทางให้มีการใช้ดุลพินิจไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร

ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งกระทำในครั้งแรกที่รับตัวเข้าผู้เรือนจำนั้น ผู้ที่ทำการสัมภาษณ์หรือจำแนก นอกจากที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ของราชทัณฑ์ซึ่งจบการศึกษาหรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับด้านจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ หากมีการเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญในสาขาอาชีพซึ่งประกอบด้วย นักจิตวิทยา จิตแพทย์ แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ และอนุศาสนาจารย์หรือผู้ชำนาญในสาขาพฤกษศาสตร์ ร่วมทำการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ผู้ต้องขัง ก็จะทำให้ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นกระทำได้รวดเร็ว และข้อมูลประวัติของผู้ต้องขังคนนั้นมีความน่าเชื่อถือ เพราะในการจำแนกลักษณะของไทยนั้นเมื่อผ่านการสัมภาษณ์หรือเก็บข้อมูลพื้นฐานของตัวผู้ต้องขังแล้ว หากเจ้าหน้าที่พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ต้องขังมีความผิดปกติทางจิตใจ ก็จะส่งตัวไปหาจิตแพทย์ต่อไปซึ่งจะทำให้กระบวนการมีความล่าช้าออกไปอีก และการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของไทยนั้นยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควรเพราะส่วนใหญ่จะพิจารณาแค่ลักษณะความผิดที่ได้กระทำ โดยไม่พิจารณาในรายละเอียดของเหตุผลในการกระทำผิด ประวัติการกระทำผิด พื้นฐานครอบครัว อาจจะเนื่องมาจากสาเหตุที่ว่าผู้ต้องขังเข้าใหม่หรือเข้ารับการจำแนกในแต่ละวันเป็นจำนวนมาก หากจะสอบถามประวัติหรือสัมภาษณ์แบบเก็บทุกรายละเอียดก็จะทำให้เสียเวลา และทำให้ในแต่ละวันการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นกระทำได้จำนวนไม่กี่คน ซึ่งในวันถัดไปก็จะมีผู้ต้องขังที่เข้ามาสู่ราชทัณฑ์อีก จึงทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลของผู้ต้องขังในเชิงลึกได้ ซึ่งหากมีข้อมูลเชิงลึกจะทำให้สามารถจัด โปรแกรมที่เหมาะสมกับตัวผู้ต้องขังแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังราชทัณฑ์ยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดไว้ถึงหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เรือนจำในเรื่องของการประเมินผู้ต้องขัง ปัจจัยต่างๆ ที่ต้องใช้พิจารณาเพื่อหาข้อมูลผู้ต้องขังมาประกอบในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

เมื่อผู้ต้องขังได้รับการจำแนกตามกฎหมายแล้ว จะถูกแยกขังเพื่อที่จะได้มีการจัดหรือกำหนด โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสมและเป็นเฉพาะรายสำหรับผู้ต้องขัง ซึ่งจะพิจารณาโดยคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังก็จะได้รับการควบคุมดูแลโดยเจ้าพนักงานเพื่อให้โปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังแต่ละรายเป็นไปโดยความเรียบร้อย และในทุกๆ 6 เดือน ถึง 1 ปี ผู้ต้องขังแต่ละรายก็จะได้รับการจำแนกอีกครั้งเพื่อพิจารณาว่า โปรแกรมที่จัดให้ในการจำแนกครั้งแรกนั้น ประสบความสำเร็จหรือไม่ หากมีปัญหาหรือไม่ได้ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรก็จะมีพิจารณาเพื่อจัด โปรแกรมให้ใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่หากรายใด โปรแกรมฟื้นฟูแก้ไขเป็นไปโดยความเรียบร้อยและ ประสบผลสำเร็จ ก็จะรอเวลาเพื่อเข้าสู่การจำแนกอีกครั้งเมื่อใกล้ระยะเวลาที่จะพ้นจากเรือนจำไป

กระบวนการต่างๆ เหล่านี้หากในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในครั้งแรกมีระบบที่ได้มาตรฐาน มีความแน่นอนเชื่อถือได้ และสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังได้ทั้งที่เป็นข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเชิงลึก การจัดโปรแกรมเพื่อฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขังก็จะสามารถทำได้เพื่อให้เหมาะสมและเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังแต่ละราย และเมื่อโปรแกรมที่จัดให้ผู้ต้องขังแต่ละรายมีความเหมาะสมแล้ว เวลาที่ผู้ต้องขังพ้นจากการจำคุกก็จะสามารถแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือนิสัยชั่วร้ายออกไปได้ และยังคงไว้ซึ่งบุคลิกลักษณะเดิมของผู้ต้องขังคนนั้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ แนวคิด และทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามหลักกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาถึงข้อแตกต่าง และข้อดีข้อเสียของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในต่างประเทศและเสนอแนะแนวทางตลอดจนกฎหมาย มาตรการหรือขั้นตอนต่างๆ ที่จะนำมาพัฒนาเพื่อให้เหมาะสมชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

1.3 สมมุติฐานของการศึกษา

แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการจำคุกคือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 แต่ในปัจจุบันระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ความรวดเร็วในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแต่ละคน เพราะเหตุที่ว่าในแต่ละวันจำนวนผู้ต้องขังที่ศาลมีคำพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกมีจำนวนมากเพียงพอ ซึ่งทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไม่ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยแท้จริงเท่าไรนัก อีกทั้งจำนวนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ทำหน้าที่ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังยังมีจำนวนที่ไม่ ปัญหาดังกล่าวนี้จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำมาใช้ ซึ่งหากนำมาประยุกต์ปรับปรุงแก้ไขในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยน่าจะทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าปัจจุบัน ทำให้ผู้ต้องขังแต่ละรายได้รับการจัดโปรแกรมที่เหมาะสมเป็นการเฉพาะตัว โดยไม่ใช่เป็นการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพียงเพื่อใช้ในการควบคุมเท่านั้น แต่ยังเน้นไปที่การฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขังที่แท้จริงตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ และทำให้เมื่อพ้นเวลาจำคุก

ผู้ต้องขังสามารถออกมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างคนปกติที่เคารพกฎหมายดังเช่นบุคคลทั่วไป อีกทั้งยังสามารถประกอบอาชีพและทำให้ตนเองพ้นจากสถานะแวดล้อมแล้วสังคมที่อาจทำให้ต้องกลับมาอยู่ในเรือนจำอีก

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในเนื้อหาของการศึกษาจะกล่าวถึงกฎหมายเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังรวมทั้งมาตรการต่างๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขมาตรการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่จะนำมาบังคับใช้ในงานราชทัณฑ์ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ให้เหมาะสมและชัดเจนต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เป็นตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความต่างๆ ตลอดจนข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรืออินเทอร์เน็ต (Internet) รวมทั้งคำพิพากษาของศาล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ แนวคิด และทฤษฎีตลอดจนกระบวนการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของไทยตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และสิทธิความเสมอภาคตามหลักสากล
2. เพื่อให้ทราบถึงมาตรการและกฎหมายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และการจัดโปรแกรมแก้ไขและฟื้นฟูผู้ต้องขังในประเทศไทย
3. ทำให้ทราบถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทาง ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของต่างประเทศ ตลอดจนกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ในการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่จะนำมาบังคับใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ให้เหมาะสมชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษต่อไป